

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

ĐỖ THỊ HẢI

**NGHIÊN CỨU HỆ THỐNG CÂU HỎI HƯỚNG DẪN
HỌC BÀI VĂN BẢN VĂN HỌC LỚP 11 QUA HAI BỘ
SÁCH NGỮ VĂN CHUẨN VÀ NÂNG CAO**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - 2008

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐỖ THỊ HẢI

**NGHIÊN CỨU HỆ THỐNG CÂU HỎI HƯỚNG DẪN
HỌC BÀI VĂN BẢN VĂN HỌC LỚP 11 QUA HAI BỘ
SÁCH NGỮ VĂN CHUẨN VÀ NÂNG CAO**

Chuyên ngành: LÍ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC VĂN - TIẾNG VIỆT
MÃ SỐ: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

GS. PHAN TRỌNG LUẬN

THÁI NGUYÊN - 2008

Lời cảm ơn

Với tấm lòng thành kính, em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới G.S Phan Trọng Luận - người thầy đã tận tâm, nhiệt tình chỉ bảo và giúp đỡ em trong suốt quá trình nghiên cứu hoàn thành luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy giáo, cô giáo trong khoa Ngữ Văn - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi và giúp đỡ em trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu đề tài.

Em xin trân trọng cảm ơn Ban giám hiệu, Phòng đào tạo và nghiên cứu khoa học trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, thư viện trường Đại học Sư phạm đã tạo mọi điều kiện thuận lợi để em hoàn thành luận văn .

Xin cảm ơn Ban giám đốc và các bạn đồng nghiệp Trung tâm GDTX huyện Võ Nhai đã động viên, giúp đỡ tôi hoàn thành nhiệm vụ nghiên cứu của mình.

Thái nguyên, tháng 11 năm 2008

Tác giả

Đỗ Thị Hải

MỤC LỤC

Trang	
	Phần 1: Phần mở đầu 1
	1. Lí do chọn đề tài..... 1
	2. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu..... 2
	3. Mục đích nghiên cứu..... 3
	4. Nhiệm vụ nghiên cứu..... 3
	5. Phương pháp nghiên cứu..... 3
	6. Giả thuyết khoa học..... 4
	7. Lịch sử vấn đề..... 4
	8. Cấu trúc luận văn..... 7
	Phần 2: Nội dung 8
	Chương 1: Khảo sát hệ thống CHHDHB (phần thơ hiện đại) trong hai bộ SGK Ngữ văn chuẩn và nâng cao lớp 11 (NXB giáo dục, 2007) 8
	1. Mục đích khảo sát..... 8
	2. Thống kê, phân loại..... 8
	2.1 Thống kê số lượng câu hỏi..... 8
	2.2 Phân loại câu hỏi..... 9
	3. Những ưu điểm và hạn chế của hệ thống câu hỏi (Phần thơ hiện đại)..... 13
	3.1 Ưu điểm..... 14
	3.1.1 Số lượng câu hỏi..... 14
	3.1.2 Câu hỏi sáng tạo..... 14
	3.1.3 Câu hỏi mang tính hệ thống 17
	3.1.4 Câu hỏi có tính then chốt..... 19
	3.1.5 Câu hỏi vừa sức..... 21
	3.1.6 Câu hỏi khó..... 21
	3.2 Nhược điểm..... 22

3.2.1 Câu hỏi còn chưa chú ý đến việc đọc diễn cảm cho học sinh.....	22
3.2.2 Câu hỏi có dung lượng kiến thức lớn và khó, chưa phù hợp với thời gian và khả năng nhận thức của học sinh.....	23
3.2.3 Cách đặt câu hỏi.....	23
3.3 Kết luận.....	25
Chương 2: Tiêu chí xây dựng hệ thống CHHDHB tác phẩm văn chương trong SGK Ngữ văn.....	28
1. Cơ sở lí luận cho việc xây dựng hệ thống câu hỏi.....	28
1.1 CHHDHB thể hiện tư tưởng đổi mới phương pháp dạy học.....	28
1.2 Thể hiện rõ chức năng định hướng của CHHDHB.....	33
1.3 Vận dụng những thành tựu của thi pháp học hiện đại vào hệ thống CHHDHB.....	36
1.4 Vận dụng thành tựu của ngành ngôn ngữ học hiện đại vào CHHDHB.....	39
1.5 Vận dụng những ưu điểm của dạy học nêu vấn đề.....	42
2. Những tiêu chí xây dựng hệ thống CHHDHB trong SGK Ngữ văn.....	46
2.1 Câu hỏi phải định hướng cho học sinh khám phá giá trị nội dung và nghệ thuật của tác phẩm.....	47
2.2 Câu hỏi thể hiện được đặc trưng thi pháp của tác phẩm.....	48
2.3 Câu hỏi có tính hệ thống.....	50
2.4 Câu hỏi khơi gợi tình cảm, cảm xúc, tâm hồn của học sinh.....	53
2.5 Câu hỏi phải chuẩn bị tâm thế cho học sinh học trên lớp.....	55
2.6 Câu hỏi cần phù hợp với trình độ và thời gian thực tế của học sinh.....	56
Chương 3: Thể nghiệm – xây dựng câu hỏi hướng vào một số bài học cụ thể.....	58
1. Giới thuyết chung.....	58
2. Xây dựng câu hỏi cho bài “Đầy thôn Vĩ Dạ” của Hàn Mặc Tử.....	58

2.1 Bảng đối chiếu hệ thống câu hỏi sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao với câu hỏi luận văn.....	58
2.2 Thuyết minh cho câu hỏi luận văn.....	60
3. Xây dựng câu hỏi cho bài “Tôi yêu em” của Puskin.....	62
3.1 Bảng đối chiếu hệ thống câu hỏi sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao với câu hỏi luận văn.....	62
3.2 Thuyết minh cho câu hỏi luận văn.....	64
4. Kết luận rút ra từ câu hỏi thể nghiệm.....	65
Phần 3: Kết luận chung.....	67
Phụ lục.....	70
Tài liệu tham khảo.....	80

PHẦN 1: PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài:

1.1 Dạy học văn là một quá trình nhận thức trải qua nhiều công đoạn khác nhau. Mỗi công đoạn có một vai trò, nhiệm vụ riêng. Trong đó, câu hỏi hướng dẫn học bài (CHHDHB) là một công đoạn rất quan trọng, có tác dụng quyết định chất lượng học tập, tạo tâm thế cho học sinh chiếm lĩnh tác phẩm, giúp học sinh hình thành và rèn luyện một phương pháp tự tìm hiểu, tự khám phá và cảm nhận tác phẩm văn học.

1.2 Hệ thống CHHDHB trong tác phẩm văn chương không phải là vấn đề mới mẻ nhưng trong quan niệm cũng như trong cách vận dụng của giáo viên phổ thông còn nhiều lúng túng. Cần phải khẳng định rằng, hệ thống câu hỏi trong sách giáo khoa (SGK) không chỉ quan trọng đối với học sinh mà còn giúp giáo viên xây dựng cho mình một phương án dạy tối ưu, đạt hiệu quả cao. Giáo án của giáo viên không thể không tính đến nội dung và cách thức xây dựng của những câu hỏi trong SGK. Câu hỏi mà học sinh chuẩn bị ở nhà theo SGK và câu hỏi trong giáo án của giáo viên tuy có sự khác nhau nhưng cùng hướng đến một mục đích chung là giúp học sinh tự mình tìm hiểu tác phẩm bằng cách tự học, tự suy nghĩ, tìm tòi, sáng tạo. Vì thế chúng có liên quan mật thiết và hỗ trợ cho nhau.

Tuy vậy, nhiều giáo viên trong quá trình soạn bài và lên lớp chưa quan tâm đúng mức tới CHHDHB trong SGK, chưa thể hiện được mối liên hệ giữa những vấn đề mà học sinh chuẩn bị ở nhà với những vấn đề mà thầy cô phát vấn trên lớp. Điều này đã ảnh hưởng không nhỏ tới chất lượng dạy học văn trong nhà trường phổ thông.

Với đề tài này của luận văn, chúng tôi muốn góp một phần nhỏ việc thay đổi cách nhìn nhận và vận dụng câu hỏi trong SGK đối với quá trình dạy và học của giáo viên.

13 CHHDHB trong SGK thể hiện được rất rõ tư tưởng đổi mới hay chưa đổi mới phương pháp. Vì vậy việc đi sâu, nghiên cứu, tìm hiểu, để nhận định những đóng góp quan trọng vào quá trình đổi mới phương pháp dạy học văn trong nhà trường phổ thông hiện nay là công việc cần thiết.

1.4 Đổi mới phương pháp dạy học văn theo định hướng coi học sinh là chủ thể sáng tạo phải là sự thay đổi toàn diện và đồng bộ, trong đó có sự thay đổi của hệ thống câu hỏi trong SGK. Nhưng để đi đến sự hoàn thiện của công việc đổi mới cần phải có sự cố gắng từ nhiều phía, đặc biệt là những nhà sư phạm và đông đảo giáo viên. Là giáo viên trực tiếp giảng dạy chúng tôi chọn nghiên cứu đề tài về hệ thống CHHDHB trước hết là để rút kinh nghiệm, trên cơ sở đó đưa ra những đề xuất nhằm góp phần tích cực vào quá trình đổi mới phương pháp dạy học văn.

Trên đây là những lý do để chúng tôi mạnh dạn chọn đề tài "*Nghiên cứu hệ thống câu hỏi hướng dẫn học bài văn bản văn học lớp 11 qua hai bộ sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao*" cho luận văn thạc sỹ của mình. Chúng tôi cho rằng, kết quả của việc khảo sát đánh giá, xem xét hệ thống câu hỏi trong hai bộ sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao sẽ là một yếu tố quan trọng góp phần nâng cao chất lượng dạy học văn ở nhà trường phổ thông.

2. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:

Đề tài tập trung nghiên cứu hệ thống câu hỏi trong hai bộ sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao lớp 11.

Khảo sát đánh giá các CHHDHB phân thơ hiện đại trong hai bộ sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao lớp 11. (Nhà xuất bản Giáo dục- 2007). Hệ thống câu hỏi gồm 8 bài với 33 câu hỏi trong sách Ngữ văn chuẩn và 44 câu hỏi trong sách Ngữ văn nâng cao.

3. Mục đích nghiên cứu:

Mục đích khoa học của luận văn là khảo sát và đánh giá hệ thống CHHDHB phần thơ hiện đại trong hai bộ sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao để rút ra một số kinh nghiệm bổ ích cho việc xác định một quan niệm và phương pháp đúng đắn về cách soạn CHHDHB tác phẩm văn chương ở nhà trường.

Thực hiện đề tài này, chúng tôi hy vọng góp một phần nhỏ bé vào việc hoàn thiện, đổi mới phương pháp dạy học tác phẩm văn chương trong nhà trường phổ thông.

4. Nhiệm vụ nghiên cứu:

Khảo sát và đánh giá một cách khách quan, có căn cứ CHHDHB trong hai bộ sách Ngữ văn chuẩn và nâng cao lớp 11.

Đưa ra những đề xuất có tính tiêu chí nhằm góp phần xây dựng vào quá trình hoàn thiện của CHHDHB trong SGK từ quá trình khảo sát.

Soạn thể nghiệm câu hỏi để đề xuất hướng vào một số bài học tác phẩm văn chương (phần thơ hiện đại) trong chương trình lớp 11.

5. Phương pháp nghiên cứu:

Phương pháp điều tra, thống kê, phân loại: Điều tra thực tiễn giáo viên và học sinh để có cách nhìn nhận rõ hơn về vai trò, vị trí, tầm quan trọng của hệ thống CHHDHB trong SGK Ngữ văn lớp 11.

Thống kê, phân loại để khảo sát những ưu điểm, tư tưởng đổi mới cũng như những hạn chế của hệ thống câu hỏi.

Tìm hiểu các công trình nghiên cứu về hệ thống câu hỏi trong dạy học văn nói chung và CHHDHB trong SGK Ngữ văn lớp 11 nói riêng để xác định được những căn cứ làm cơ sở lý luận ban đầu để tiếp tục nghiên cứu.

Trên cơ sở lý luận, những tiêu chí xây dựng câu hỏi đã đưa ra, kết hợp với kinh nghiệm dạy học, chúng tôi tiến hành thể nghiệm câu hỏi cho một số bài học tác phẩm văn chương phần thơ hiện đại trong SGK Ngữ văn lớp 11.

6. Giả thuyết khoa học:

CHHDHB trong SGK nếu được biên soạn tốt thì sẽ là minh chứng cụ thể cho sự đổi mới về phương pháp dạy học tác phẩm văn chương trong nhà trường.

Từ đó góp phần xây dựng một quan niệm đầy đủ hơn về hệ thống câu hỏi trong SGK Ngữ văn, nhằm rèn luyện năng lực tự cảm thụ tác phẩm văn chương cho học sinh THPT và tạo điều kiện kết hợp được giữa việc tổ chức hoạt động dạy của giáo viên và hoạt động học của trò ở trên lớp.

7. Lịch sử vấn đề:

Có thể khẳng định rằng, vấn đề hệ thống câu hỏi trong quá trình dạy học không phải là vấn đề mới. Nó đã được đặt ra từ rất lâu trong lịch sử dạy học. Trước Công nguyên Xôcrat (429-399 TCN), một triết gia Hy Lạp cổ đại nhằm mục đích lôi cuốn, kích thích tính chủ động tích cực, sự tự vận động đã sử dụng phương pháp đặt câu hỏi khi giảng bài triết học cho các môn đệ.

Ngày nay, với sự lớn mạnh không ngừng của các ngành khoa học trong mọi lĩnh vực, vấn đề câu hỏi trong dạy học văn đã thu hút được sự quan tâm của các nhà nghiên cứu. Các công trình ở nước ngoài có thể kể đến một số công trình như:

"Phương pháp luận dạy văn học" do IA. Rez chủ biên, tác giả đã cho rằng: *"Xây dựng hệ thống câu hỏi lô gíc chặt chẽ có thể dẫn dắt một cách liên tục sự suy nghĩ của học sinh từ quan sát đến phân tích hiện tượng, từ những kết luận mang tính chất bộ phận đến những kết luận khái quát hơn. Hệ thống câu hỏi tạo nên cuộc đàm thoại gợi tìm, không những phải đưa học sinh đến những tri thức tự tìm lấy, mà còn phải chỉ ra các phương hướng, phương pháp nhằm đạt tới các tri thức đó nữa."* [24, tr.57]

Trong "Phương pháp giảng dạy văn học ở nhà trường phổ thông", tác giả Nhikônxki đã nhấn mạnh *"Các câu hỏi đặt ra cho học sinh phải tạo ra*